

ÂŞIK ŞEMSI'NİN BİLİNMEYEN İKİ KİTABINA DAİR FARUK EDİZ'İN TÜRK AKDENİZ'DEKİ YAZILARI

FARUK EDİZ'S ARTICLES IN THE MAGAZINE OF TURKISH MEDITERRANEAN ON THE TWO UNKNOWN BOOKS OF ASIK SEMSI

NURSEL KÖKSAL GÜLCÜ*

Sorumlu Yazar

Öz

Atatürk'ün eğitim ve kültür politikalarında, halka inmek ve halkın her yönden aydınlanarak gelişmesi ve içerisinde yaşadığı zenginliği açığa çıkaracak vasıtalar önemli görülmüştür. Bununla ilgili çalışmalara büyük önem veren Atatürk, 1932 yılında yurdun dört bir yanında halkevleri açmıştır. Halkevleri, basın yayın şubeleri aracılığıyla dergiler çıkarmaya özen göstermiş ve yapılan çalışmalar halkevlerinin bu dergilerinde yayınlanmıştır. Antalya Halkevi de Türk Akdeniz isminde 1937 yılında bir dergi çıkarmıştır. Türk Akdeniz Dergisi'nde yapılmış olduğumuz Antalya folkloru ile ilgili araştırma neticesinde; Edebiyat Öğretmeni Faruk Ediz'in "Âşık Şemsi ve İki Kitabı" başlıklı yazısı dikkatimizi çekmiştir. F. Ediz'in, Korkuteli'nde Âşık Şemsi'nin oğlu tarafından muhafaza edilen ve kendi kişisel çabaları ile ve daha önce hiç tetkik edilmemiş olduğunu belirttiği ve Âşık Şemsi'nin hayatı hakkında bilgiler verdiği ve iki kitabının etüdünü yaptığı yazısını inceledikten sonra Anadolu aşıklık geleneği içerisinde 19. yüzyılda yaşamış bir Burdurlu Âşık Şemsi olup olmadığı ile ilgili yapmış olduğumuz literatür araştırması neticesinde; kaynaklarda Burdurlu Âşık Şemsi ile ilgili bir bilgiye rastlamamış olmamız merakımızı daha da artırmıştır. Bu çalışma; Türk Akdeniz Dergisi'nin birçok sayısının incelenmesi ile ulaşılabildiğimiz, Burdurlu Âşık Şemsi'nin hayatı ve bugün bilinmeyen iki kitabı hakkındaki bilgi ve içerikleri Faruk Ediz'in Türk Akdeniz Dergisi'nde yapmış olduğu etüt çerçevesinde içerik analizi yöntemiyle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın sonunda, Burdurlu Âşık Şemsi hakkında birçok bilgiye ulaşılarak, Âşık Şemsi'nin, 19. yüzyıl aşıklık geleneği içerisinde kitaplarıyla birlikte tanınması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antalya Halkevi, Türk Akdeniz Dergisi, Âşık Şemsi, Faruk Ediz.

Abstract

In his education and cultural policies, Atatürk attached pretty much attention to reaching people, enlightening them, and revealing the means of welfare. In this sense, he pioneered the establishment of People's Houses (Community Centers) across the country in 1932. These institutions published magazines, hosting scientific and cultural articles, through the press branch. Antalya People's Center also published a magazine called Turkish Mediterranean in 1937. While exploring the issues of the magazine, we noticed an article titled "Asik Semsî and His Two Books" by Faruk Ediz, a literature teacher. After investigating Ediz's article on Semsî's two books assumed to give information about the author's life, to be preserved by his son in Korkuteli, and to be never examined before, we immediately engaged in a literature review to be able to determine whether there was someone called Asik Semsî in Burdur who lived in the 19th century. We further evaluated the issues of the magazine and came to realize that Ediz provided remarkable information about Asik Semsî and his two books despite not being in order and

İnceleme Makalesi / Künye: KÖKSAL GÜLCÜ, Nursel. "Âşık Şemsi'nin Bilinmeyen İki Kitabına Dair Faruk Ediz'in Türk Akdeniz'deki Yazıları". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 109 (Mart 2024), 289-310. <https://doi.org/10.60163/hbv.109.006>.

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, E-mail: nur.gulcu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4488-0252.

exhibited some of his poems as footnotes in the articles. Therefore, the present study attempts to uncover the life and the mentioned two books of Asik Semsî from Burdur in the framework of Ediz's study in the Magazine of Turkish Mediterranean by content analysis method. At the end of the study, a lot of information will be obtained about Âşık Şemsî from Burdur, and Âşık Şemsî will be recognized with his books within the 19th century minstrel tradition.

Keywords: Antalya People House, Turkish Mediteranean Magazine, Asik Semsî, Faruk Ediz.

Giriş

Cumhuriyet'in ilanından sonra Atatürk'ün "halkçılık" politikasının bir sonucu olarak halka inmek ve halkın içinde barındırdığı kültürel zenginliği de ortaya çıkararak fikri vardır: Bu noktada halkçılığa verilen önemin bir sonucu olarak 1932 yılında kurulan halkevlerinin ve halkevlerinin basın – yayın şubelerinin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Antalya Halkevi Basın Yayın Şubesi, 1937 yılında Türk Akdeniz Dergisi'ni çıkararak Antalya'nın her yönden tanıtılmasına ve Antalya'nın kültür ve folklor değerlerine ilişkin derleme ve önemli şahsiyetlerin tanıtımlarını yapmıştır.

Antalya'nın kültürel zenginliğinin tanıtılmasında Türk Akdeniz Dergisi önemli bir yere sahiptir. Türk Akdeniz Dergisi, Antalya tarihi ve kültürüne ait halk arasında yaşayan birçok "mit"lere ait derlemeleri, Antalya ve çevresinde yaşayan önemli şair, yazar ve şahsiyetlerin tanıtılmasına büyük önem vermiş ve Antalya kültür ve folklor zenginliğini açığa çıkarmaya çalışmıştır. Bu yazılar içerisinde, Edebiyat Öğretmeni Faruk Ediz'in,¹ II. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu çok zor şartlar altında yayın yapan bir dergide çalışmalarını yayınlamıştır. Bu çalışmalarında Âşık Şemsî hakkında bilgi vererek, Âşık Şemsî'ye ait iki kitabının etüdünü yapmıştır. F. Ediz'in yazıları, Âşık Şemsî gibi bir âşığı tanımamıza ve bugün bilinmeyen iki kitabından haberdar olmamızı sağlamıştır. Edebiyat Öğretmeni Faruk Ediz kitapları bir tesadüf eseri olarak ele geçirdiğini ve o zamana kadar hiç tetkik edilmemiş olduğunu ve Korkuteli'nde kalabildiği kısa zaman içerisinde etüt ettiğini belirtmektedir² "Âşık Şemsî ve İki Kitabı" başlıklı ilgili yazısına Türk Akdeniz Dergisi'nde tesadüf ettik. Ardından Âşık Şemsî ile ilgili yapmış olduğumuz araştırmalarda ve başvurduğumuz kaynaklarda; XIX. yüzyıl âşıklık geleneği içerisinde Âşık Şemsî ile ilgili farklı bilgilere ulaştık. F. Ediz'in bahsettiği 19. yüzyılda yaşamış Burdurlu Âşık Şemsî'nin ne kendisi hakkında bir malumat ne de iki kitabı hakkında herhangi bir yerde bir bilgi yer almamaktadır. Saadeddin Nüzhet Ergun'un, 1930 yılında yayınladığı ve tekrar 1944 yılında eklemeler yaptığı "*Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*" başlıklı kitabında 19. yüzyıl âşıkları içerisinde Âşık Şemsî olarak bir âşığa yer verilmemektedir (Ergun, 2017, 5-6). Ergun'un 16. yüzyıl âşıkları içerisinde yer verdiği Âşık Şemsî'nin de 16. yüzyılda yaşadığı belirtilmektedir (Ergun, 2017, 123-124). İsmail Özmen'in "*19. Yüzyıl Alevi- Bektaşî Şiirleri Antolojisi*" kitabında "Şemsî Baba" isimli bir âşığa yer verilmiştir. İ. Özmen, "Şemsî Baba" isimli aşıkla ilgili şu bilgileri vermiştir: "19. Yüzyılın son yarısında yetişen bir Bektaşî ozanıdır. İzmir'de doğdu, İzmir Bektaşî tekkesi postnişliğini yaptı ve tahminen 1310 (M. 1892) tarihlerinde vefat etti" demektedir. İ. Özmen, İstanbul

1 Edebiyat Öğretmeni olan Faruk Ediz Mersin Ortaokulu Yar direktörüdür (Bugünkü anlamda ortaokul müdür yardımcısı) (Ediz, 1937, 22).

2 Faruk Ediz'in Türk Akdeniz Dergisi'nde yapmış olduğu etüt yazısı ile haberdar olduğumuz Âşık Şemsî'nin bu iki kitabı ile ilgili Korkuteli'nde imkanlar ölçüsünde yapmış olduğumuz araştırma neticesinde maalesef bu kitapların akıbeti bilinmemektedir. F. Ediz'in Âşık Şemsî'nin oğlu olarak belirttiği ve kitapları muhafaza eden kişi Mustafa Güneş ile ilgili bilgilere nüfus kayıt bilgilerinden ulaşılarak ailenin Korkuteli'nde yaşamaya devam edip etmediği ve kitapların daha sonra kimler tarafından muhafaza edildiği ve kitapların akıbetinin ne olduğu öğrenilebilir kanaatindeyiz. Zira Korkuteli'nde bu konuyu aydınlatılabilecek bir kişi yapmış olduğumuz araştırma neticesinde bulunamamıştır.

Konservatuarı tarafından yayınlanan “Bektaşî Nefesleri” nin ikinci cildinde Hüseyini makamındaki bir bestesinin notası bulunduğunu fakat bu ünlü manzumenin Sivashî Şemsi’ye ait olduğunu belirtmektedir. İ. Özmen, Abdülbaki Gölpınarlı’nın bu eser için verdiği notlarda tamamıyla yanlış olarak bu manzumeyi XIX. yüzyıl bektaşîlerinden birine mal ettiğini iddia etmektedir. İ. Özmen; Saadettin Nüzhet Bey’in de Tırhala civarında yaşamış İzmir Bektaşî Tekkesi postnişini bir Şemsi Baba olduğunu ve 1310 tarihinde öldüğünü ve bu nefesin hangisi tarafından söylendiğinin meçhul olduğunu bu durumun kanıtlanmadığını belirtmektedir (Özmen, 1995, 307). A. Gölpınarlı’nın “Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisinde ve “Alevî Bektaşî Nefesleri” isimli eserlerinde yapmış olduğumuz incelemelerde de Âşık Şemsi ile ilgili herhangi bir bilgi veya bir şiir yer almamaktadır (Gölpınarlı, 2023; Gölpınarlı, 1963). Âşık Şemsi ve iki kitabı ile ilgili günümüzde herhangi bir bilgiye ulaşamamış olmamız bu yazıların kıymetini artırmaktadır.

Bu çalışma; Edebiyat Öğretmeni Faruk Ediz’in, Türk Akdeniz Dergisi’nde Âşık Şemsi ve iki kitabı ile ilgili yapmış olduğu etüt yazıları incelenerek, Âşık Şemsi’yi yakından tanımayı amaçlamaktadır. Literatür taraması ile dönemin önemli kaynakları, arşiv belgeleri ve gazetelerden yararlanılarak, Türk Akdeniz Dergisi’nde Âşık Şemsi ile ilgili etütlerin yapıldığı sayılar tespit edilecek ve içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Çalışmanın sonunda, Antalya Halkevi’nin yayın organı olarak 1937 yılında yayın hayatına başlayan Türk Akdeniz Dergisi’nin, II. Dünya Savaşı gölgesinde çıkmasına rağmen Antalya’da yerli şair ve yazarların tanıtılmasına ve kaybolmaya yüz tutmuş eserlerinin yerli etütlerle tanıtılmalarını yaparak unutulmanın önüne geçmeye çalıştığı görülmektedir. F. Ediz’in Korkuteli’nde Âşık Şemsi’nin ailesiyle görüşmesinden ve Türk Akdeniz Dergisi’nde yapmış olduğu Âşık Şemsi’ye ait kitapların etüdü çerçevesinde verdiği bilgiler ışığında, Âşık Şemsi’nin Anadolu âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olarak iki kitabı olduğu ve ailesi tarafından muhafaza edilen bu kitaplar ile Âşık Şemsi’nin hayatı, ait olduğu gelenek, iki kitabının içeriği hakkında birçok bilgi ve bazı şiirlerine ulaşılmıştır

1. Antalya Halkevi ve Türk Akdeniz Dergisi

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren folklorik çalışmalara ve halka ait derlemelere çok büyük önem verilmiştir. Bu dönemde Halk Edebiyatı, milli şuurun kaynağı olarak görülmüştür. Ziya Gökalp³ ve bir tarihçi olmasına rağmen folklorik çalışmalara büyük önem veren Fuat Köprülü, Türk folkloru ile ilgili kitaplar ve makaleler yayınlamışlardır. Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati döneminde, 1927 yılında kurulan Halk Bilgisi Derneği de folklor araştırmalarına verdiği destek ile araştırmacılara folklor araştırmalarındaki temel prensipleri göstermeye çalışmıştır. Halk Bilgisi Derneği’nin kapatılması ile bu görevi halkevleri üstlenmiştir (Başgöz, 2011, 1540-1542).

Atatürk, Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan inkılapların halka anlatılması, 19 Şubat 1932 yılında yurdun dört bir yanında Halkevleri açmıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 10 Kasım 1936: 1, Akşam 1932: 1). Halkevleri kültürel kalkınmayı gerçekleştirmek ve üstlendikleri görevleri yerine getirebilmek için toplumun gereksinim duyduğu her alanda faaliyet göstermiştir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, 3-4). 1932 Yılında açılan Antalya Halkevi, ikinci grup halkevleri içerisinde birinci sırada 24 Haziran 1932 tarihinde açılmıştır (Resmi Antalya, 1932, 1; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 23 Şubat 1936: 1). Antalya Halkevi’nin ilk başkanı Hüsnü Bey’dir. Antalya Halkevi açılışından kısa süre sonra 27 Haziran 1932 tarihinde Cumhuriyet Halk Par-

3 Ziya Gökalp, “Türkçülüğün Esasları” isimli eserinde; aydınların halkın düşüncesi ve duyularını anlamak için halkın şiirinin ve müziğinin dinlenmesi gerektiğini belirtmiştir bk. (Gökalp, 2018).

tisi'nin göndermiş olduğu talimatname doğrultusunda şubeler teşkil ederek şubelere üyeler seçmiştir. Bu şubeler, Dil- Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Sosyal Yardım ve Dayanışma, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Neşriyat, Köycülük, Spor, Müze ve Sergi şubelerinden oluşmaktadır (Antalya, 25 Ocak 1921). Antalya Halkevi de Atatürk'ün belirttiği hedefler doğrultusunda imkanları ölçüsünde açmış olduğu şubeler aracılığıyla çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar içerisinde kendi bölgesine ait tarihi araştırmalar, dil ve folklor ve yerli etütler ile ilgili çalışmalar da önemli bir yer tutmaktaydı. Antalya Halkevi bu çalışmalarını dil, tarih ve edebiyat ve kütüphane ve yayın şubeleri aracılığıyla gerçekleştirmiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 1932, 1). Antalya Halkevi, yapmış olduğu faaliyetleri bir yayın organı aracılığıyla duyurmak, halkın kültürlenmesine yardımcı olmak ve bölgede yaşayan birçok yetenekli yazar ve şairin yazı yazmasına imkân vererek kültürel zenginliklerin ortaya çıkarılması amacıyla bir dergi çıkarmak için 11.9.1936 tarihli toplantısında karar almıştır. Bununla ilgili gerekli izinlerin alınması için Genel Sekreterlik'e yazı yazılarak izin istenmiş ve gerekli izin verildikten sonra ilk sayısını Şubat 1937'de çıkarmıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 2 Ekim 1936, 1). Türk Akdeniz Dergisi iki ayda bir yayın yapma kararıyla yayın hayatına başlamıştır. Adını Atatürk'ün "*Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri*" sözünden alarak hem coğrafi hem de tarihi bir seçim yapmıştır. Türk Akdeniz Dergisi'nin ilk yayın müdürü Muammer Lütfi Bahşi'dir (Bahşi, 1937/1, 1). Yayın Müdürü Muammer Lütfi Bahşi, Türk Akdeniz Dergisi'nin yayın hayatında, Antalya'nın tarihi, coğrafi, kültürel ve folklor unsurlarını tanıtmakla birlikte özellikle yerli etüt vesikalarını göz önünde tuttuklarını "*beynelminel* kültür hareketlerine sıkı alaka ile bağlanan eserlerin kitapsaraylarını süslediğini ancak yerel kanunların dışına çıkma cüret ve cesaretinde bulunmadıklarını" ifade etmiştir (Bahşi 1937/2, 33-34).

Her iki ayda bir sayısı yayınlanan Türk Akdeniz Dergisi, dördüncü yılını doldururken 19. sayısında "Dördüncü Yıla Girerken" başlıklı bir yazıyla yaptığı ve yapmak istediklerini şu şekilde özetlemiştir;

"Dergimiz bu sayısı ile dördüncü yaşına ayak basıyor. Türk Akdeniz Dergisi geçen üç yıl içinde kendisini yaşatanları minnet ve şükranla anmayı derin bir borç bilir. Üç yıl yurdun kültürüne hizmet eden ve Antalya bölgesinin tarihsel, yerel incelemelerine yol açan, memleket folkloru için denemeler yapan dergimiz bundan sonraki yıllarda da bu vazifesine daha geniş adımlarla devam etmek azmindedir.

Şurası kat'i olarak bilinsin ki Türk Akdeniz bu çalışmalar ile ilim yapacak felsefe yaratacak değildir. Çevresinin Dil, Edebiyat, Tarih, Tarım ve Tecim varlıklarını Türk Yurdunun diğer illerine tanıtacak âlimlerimiz için değerli dokümanlar hazırlayacak ve Antalya Halkevinin hareket ve faaliyetlerini canlandıracaktır" (Türk Akdeniz, 1940, 1)

Dergisi yayın yapabilmek için Genel Sekreterlik'ten zaman zaman kâğıt konusunda yardım talebinde bulunmuştur (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 1942, 1). Antalya Gazetesi'nde Türk Akdeniz Dergisi'nin yeniden yayın yapacağı ile ilgili haberler yapılmakla birlikte (Antalya, 1942, 1) 1944 yılına kadar yayın yapabilmemiş ve bütçe kısıtlılığı, yazarların Antalya'dan ayrılmaları ve diğer sebeplerle bir daha yayın hayatına devam edememiştir (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 1946, 1). Türk Akdeniz Dergisi yayın yapabildiği sayılarda da Antalya ve çevresini ve Antalya'da yaşamış önemli kişi ve eserlerin araştırılmasına ve bu kültürel birikimin unutulmamasına kaybolmasının önüne geçebilmek adına dergide bu çalışmalara ve yerli etütlere yer vermiştir. Bu şahsiyetlerden biri de Anadolu âşıklık geleneğinden gelen Âşık Şemsi'dir. Türk Akdeniz Dergisi'nde Âşık Şemsi ve iki kitabı hakkında yapılan etütler ile Âşık Şemsi'yi yakından tanımamızı sağlayan Edebiyat Öğretmeni Faruk Ediz, bize; Âşık Şemsi, eserleri ve ait olduğu gelenek hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Âşık Şemsi

ve iki kitabını yakından tanımadan önce Anadolu âşıklık geleneği hakkında kısa bir bilgi vermek gerekir.

2. Anadolu Âşıklık Geleneği

Âşıklık, Türk kültürünün ortaya çıkışından günümüze kadar var olan bir gelenektir. Âşıklar yaşadıkları dönemin sosyal olaylarını saz eşliğinde sözleri ile ifade eden şairlerdir. Âşıkların kökü İslamiyet öncesi ozanlara kadar dayanmaktadır. Selçuklu ordularında 9. ve 12. yüzyıllarda ozanlar kopuz denen müzik aletlerini çalarak ve epik şiirler söyleyerek askeri eğlendirirdi (Erman, 2001, 30). Türklerin İslamiyet'i kabulü ve Fars- Arap kültürleriyle tanışmaları ve bozkır medeniyetinden yerleşik medeniyete geçmeleri edebiyat alanında da değişikliklere neden oldu. Oğuzların Anadolu'ya göçleriyle birlikte Ozan- Baksı geleneği temeli üzerine bina edilip Türkiye sahasının merkez alındığı bir edebiyat geleneği teşekkül etmiştir (Çetin, 2019). Orta Asya da ozan olarak anılan saz şairleri, toplumda meydana gelen ihtiyaç değişimleri ile birlikte de bazı görevlerini bırakırken şair ve çalgıcı görevlerine devam etmişlerdir (Eke, 2010). Osmanlı Devleti döneminde yetişen saz şairleri ve bilhassa vücuda getirdikleri ve kısaca Âşık tarzı, Âşık Edebiyatı olarak nitelendirdiğimiz belli kaidelere, kalıplara, belli ideolojiye bağlı oldukça zengin şiir tarzıdır (Çetin, 2019).

Âşıklık geleneği ve gelenek temsilcileri ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda gerek geleneğin ve gerekse gelenek temsilcilerinin çok farklı temsilcilerinin çok farklı isimler ve hususiyetlerle adlandırıldıkları ve değerlendirildikleri bilinmektedir. Âşıklık geleneği temsilcileri “âşık, badeli âşık, Hak âşığı, Hak şâiri, çöğür şâiri, halk şâiri, kalem şâiri, meydan şâiri, ozan, halk ozanı, saz şâiri, sazlı ozan” gibi isimler alabilmektedir. Âşıklık vasıflarına haiz bir kişide bulunması gereken temel özelliklerle ilgili muhtelif görüş ve kanaatlar söz konusu olmakla birlikte bir âşıktaki bulunması gereken özellikler şunlardır:

- İrticalen söyleme kabiliyetine sahip olmak
- Saz çalmasını bilmek
- Atışma yapabilmek
- Bade içtiği iddiasında bulunmak

Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı sahası üzerinde çalışan bilim adamlarının âşık ve âşık tarzı şiir ile ilgili ortaya koydukları görüşle birlikte âşıkların da kendilerini nasıl tanımladıkları da önemlidir (Özarlan, 2001, 52-53).

Âşıklar, genel olarak gezginci ve yerel âşıklar olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır. Gezginci âşıklar⁴ hemen hemen yılın her mevsiminde bütün köy ve kasabaları dolaşarak sanatlarını ortaya koyarlar. Yerel âşıklar ise yalnızca buldukları yöre çerçevesinde sanatlarını icra ederler. Gezginci âşıkların büyük çoğunluğu okuma yazma bilmediklerinden yazamamışlardır, fakat şiirleri yakınlarındaki okuryazar kişiler tarafından çoğunlukla yazılmıştır. Büyük şehirlerde yaşayan âşıklar ise şiirlerini söylemek yerine düşünerek yazarlar. Bu durum âşıkların yaşam tarzını etkilediği gibi şiirlerindeki temayı da yakından etkilemiştir. Bu tür âşıklara “Kalem Şuarası”⁵ adı da verilmektedir (Duygulu, 2019). Âşıkların toplandıkları ortamlarda genellikle

4 Gezginci âşıklar gittikleri hemen hemen her yerde oranın belli başlı kahvecileri yanlarını alır. Bunlar içerisinde müşterisi en bol ve en kazancı yolunda olan kahvesi âşıklarına kavuşmuş olur. Âşıkların sazları göze çarpan en yüksekçe yere asılır. 2-3 gün dinlendikten sonra âşıkların geldiği halka bildirilir. Âşıklar el üstünde tutularak büyük saygı görürler. Âşıkların geldiği üçüncü gün tellal çağırılmak adettir (Ediz, 1938, 29).

5 “Kalem şuarası” Oldukça okuryazar olup, hece ve aruz ölçüleriyle koşuk yazan ama saz çalmayan ozanlara, âşıklara verilen ad. bk. TDK Sözlüğü, 2022.

saz eşliğinde seslendirdikleri belirli türler bulunmaktadır. Bu türler saz eşliğinde ve çoğunlukla dörtlükler halinde söylenirler. Âşıklar sazlarını ele aldıktan sonra tek tek mısralarla karşılıklı söyleşmeler yaparlar, bu küçük alıp vermeler, sonunda kıtalarla yer değiştirir daha sonra uzun divanlar alınır. Daha sonra muhabbette bulunan kentin ileri gelenleri, zenginleri için methiyeler (tanışma ve karşılama) söylenir⁶ (Ediz 1938, 29). Âşıkların kendilerini dinleyenleri heyecanlandırmak için birbirlerini yermek için söyledikleri ve mizahi tarzdaki sözlere de taşlama denir (Yaşar, 2018). Saz şairleri çözümlü muayyen bilgileri gerektiren manzum bilmeceler de yazmışlardır. Bu manzum bilmecelere muamma (askı asmak) denir (Cevriye, 2011). Muamma, “belli kurallara uyarak bir insan adı çıkacak biçimde düzenlenmiş bilmecedir çözümü de belli kurallara göre yapılır”⁷ (Dilçin, 1997, 489). Âşık repertuarının en bilinen ve yaygın olan türleri, Muamma (askı), Varsağı, Taşlama, Kalenderi, Selis, Deyiş, Destan, Divan, Koşma, Tekellüm, Mani, Türkü, Semai, Satranç ve Vezni-Aher’dir. Âşıklar ait oldukları dini ve mezhebi özelliklere göre eserler ortaya koymuşlardır ve bu durum âşıkların repertuarını da şekillendirmiştir. Örneğin; Alevi-Bektaşî geleneği içerisinde yer alan âşıklar “Atışma” yapmazlar. Alevi-Bektaşî edebiyatı ve müziği içerisinde yer alan Deyiş, Nefes, Duvaz, Kalenderi, Semah, Nevruziye, Mersiye (Kerbela için) gibi türlerine bu âşıklarda çoğunlukla rastlanmaktadır (Duygulu, 2019).

Mersin Ortaokulu’nda müdür yardımcısı olan ve Türk Akdeniz Dergisi’nde şiir ve yazılar yayınlayan Edebiyat Öğretmeni F. Ediz, Türk Akdeniz Dergisi’nin 4. ve 7. sayılarında Âşık Şemsi ve iki kitabı hakkında etüt niteliğinde iki yazı yazmıştır. Bu etüt yazıları ile Âşık Şemsi ve iki kitabını tanıtarak Anadolu âşıklık geleneği içerisinde Âşık Şemsi’yi tanımamıza yardımcı olmaya çalışmıştır. F. Ediz, Türk Akdeniz Dergisi’nin 4. sayısında; Âşık Şemsi’nin hayatı, mahlas alması, âşıklık geleneği içerisinde hangi özelliklere sahip olduğu, şiirlerinde öne çıkan dini ve mezhebi etkiler ve ortaya koyduğu şiirlerin türlerinin tespitiyle beraber şiirlerin şekil ve biçim yönünden incelemesini yapmıştır (Ediz, 1937, 22-24). Edebiyat Öğretmeni Faruk Ediz, Türk Akdeniz Dergisi’nin 7. sayısında “Eski Saz Sohbetleri” başlıklı bir yazı daha yazmıştır. Bu yazısında da eski saz sohbetleri hakkında uzunca bilgi veren F. Ediz, âşıkların geldikleri şehirde nasıl karşılandıkları, nasıl ağırlandıkları, âşıkların geldiğinin halka nasıl duyurulduğu ve âşıkların kaçınıcı gün saz çalmaya başladıkları, ilk günler neler söyledikleri ve muamma asma geleneği ve çözümünün nasıl yapıldığı uzunca anlatılmaktadır. Bu yazının sonunda F. Ediz, tekrardan Âşık Şemsi ile ilgili bilgiler vermiştir. Âşık Şemsi’nin bu saz sohbetlerine bir ömür verdiği bilgisiyile birlikte Âşık Şemsi’nin ikinci kitabının sonundaki bir muammanın çözümüne ve Âşık Şemsi’ye ait birkaç şiir daha eklemiştir (Ediz, 1938, 29-31). Edebiyat Öğretmeni Faruk Ediz’in Türk Akdeniz Dergisi’nin farklı sayılarında Âşık Şemsi’nin iki kitabı ile ilgili yapmış olduğu etütlerden düzenleyerek elde ettiğimiz bilgileri belli başlıklar altında verecek olursak şu şekildedir:

6 Eski saz sohbetleri halk edebiyatımızda önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu sohbetler saz ve şiirle nükteli, kinayeli söyleşmeler ve çoğunlukla da münakaşalı şekilde, yüzlerce meraklı dinleyiciye dedikodusuz, hoş ve heyecanlı bir edebi hava içerisinde gerçekleşmekteydi. (Ediz, 1938, 29).

7 Şairler tarafından hazırlanmış olan bir muamma âşıkları ağırlayan kahvenin münasip bir yerine asılır, kahveciden başka kimsenin bilmediği muammanın çözülüş biçimini gösterir diğer kâğıt da bir çekmeceye kitletir. Öncelikle kahve sahibi olmak üzere muammanın yanındaki tutkallı levhaya bir altın veya meciydiye koyar ve saz şairleri sazlarını ele alarak birbirini karşılıklı söyleşmelerle imtihan ederler (Ediz, 1938, 29).

3. Âşık Şemsi'nin Ailesi, Yetiştığı Ortam ve Mahlas Alması

F. Ediz'in Âşık Şemsi ile ilgili Türk Akdeniz Dergisi'nde vermiş olduğu bilgide Âşık Şemsi'nin Burdurlu olduğunu ifade etmiştir. F. Ediz'in vermiş olduğu bu bilgi çerçevesinde Burdurlu âşık ve ozanlar içerisinde Âşık Şemsi olarak bir âşığın olup olmadığı ile ilgili yapmış olduğumuz araştırma ve kaynak taraması neticesinde, "Şemsi Baba" olarak saz çalıp, doğaçlama şiir söyleyen ve muammalar asan bir ozana yer verildiğini Burdur tanıtımı ile ilgili kaynaklarda tesadüf ettik. Bir cümleden ibaret olan bu bilgilerde Şemsi Baba'nın kaç yılında doğduğu nerde öldüğü gibi bilgiler olmamakla beraber aynı zamanda Şemsi Baba doğaçlama şiir söyleyen bir ozan olarak belirtilmektedir (Kayacan, 2009, 283). Verilen bilgilerin yetersizliği nedeniyle Burdurlu Âşık Şemsi ile ilgili günümüzde yeterince bilgiye ulaşmak mümkün değildir. F. Ediz'in Âşık Şemsi'nin günümüzde yeterince tanınmamasını Âşık Şemsi'nin kitabının sonuna koyduğu bir muamma ile açıklamaya çalıştığımızı görmekteyiz. Günümüzde Âşık Şemsi ile ilgili yeterince bilgi olmaması ve bazı ihtilafli bilgiler nedeniyle Âşık Şemsi'nin hayatı, yetiştiği ortam ve diğer bilgileri F. Ediz'in Türk Akdeniz Dergisi'nde yapmış olduğu etüt ile öğrenmiş bulunmaktayız. F. Ediz, Âşık Şemsi'nin ailesi, hayatı ve mahlas alması ile ilgili bilgileri Âşık Şemsi'nin Korkuteli'nde oturan oğlu Mustafa Güneş ile yapmış olduğu görüşme neticesinde elde ettiğini belirtmiştir. F. Ediz, Mustafa Güneş ile görüşmesinden, Âşık Şemsi'nin ailesi, hayatı ve mahlas alması ile ilgili edindiği bilgileri şu şekilde vermektedir: Âşık Şemsi Hicri 1313 yılında Burdur'da doğmuştur. 54 yaşında da (Miladi 1894) yine Burdur'da vefat etmiştir. Babası tüccar Mehmet isimli bir kişidir. Annesinin ismi verilmemiştir. Âşık Şemsi'ye annesi küçükken bir keman yaptırmış ve küçük yaşta keman çalmaya başlamıştır. Keman çalmayı nasıl öğrendiği ve ustasının olup olmadığı ile ilgili bilgi olmamakla beraber Şemsi'nin oldukça iyi keman çaldığı ve Denizlili şair Saydi tarafından dinlendikten sonra güzel keman çalması beğenilerek yanına alındığı bilinmektedir. Bundan sonra Saydi'nin rehberliğinde ilerlemeye başlayan Âşık Şemsi, 16 yaşında şiir söylemeye başlamıştır. Âşık Şemsi herhangi bir iş ile uğraşmamış, seyahati çok sevdiğinden âşıklığına seyyahlığı da katarak ömrünü seyyah âşık olarak geçirmiştir. En çok İstanbul, Girit ve Kıbrıs taraflarına gitmiştir. Âşık Şemsi kemani mükemmel çalmakla beraber, saz çalmayı da çok iyi bilmekteymiş.⁸ Âşık Şemsi'nin hocası Saydi, Şemsi'nin çok şehvetli bir genç olmasından dolayı kendisine Şehvi mahlasını vermiştir. Âşık Şemsi bu mahlası şiirlerinde "şehvi" şeklinde kullanmıştır. Âşık Şemsi şiirlerinde uzun süre bu mahlası kullanmış,⁹ Saydi'nin ölümünden sonra bu mahlası kullanmayı bırakmış ve "Şemsi" mahlasını kullanmaya başlamıştır¹⁰ (Ediz, 1937, 22).

3.1. Âşık Şemsi'nin Şiir Söylemede Öne Çıkan Özellikleri

F. Ediz, Âşık Şemsi'nin oğlu Mustafa Güneş ile görüşmesinden elde ettiği bilgiler çerçevesinde; Âşık Şemsi'nin İstanbul ve Antalya'ya giderek muammalar astığını, Âşık Şemsi'nin Antalya'da birçok eşi dostu olması nedeniyle Antalya'ya sık sık geldiğini, Antalya'daki toplantılarda muammalar asıp, saz çalıp söylediğini, Antalya'da âşıkları misafir eden kahvehanede Âşık Şemsi'nin muammalarını bilenlerin olduğunu

8 Faruk Ediz, Âşık Şemsi'nin sazının oğlunda olduğunu belirtmektedir (Ediz, 1937, 22).

9 Mahlas, şairin belli bir yaşa gelmesi ve şiir söyleme yeteneğine gelmesiyle beraber çevre, mizaç, psikoloji gibi faktörlerin de etkisiyle bilinçli bir şekilde seçtiği ve şiirlerinde kullandığı isimdir. Edebiyatımızda mahlas kullanımı İran edebiyatının etkisiyle ortaya çıkmış ve ilk olarak Şeyhî tarafından kullanılmıştır (İsen, 1989, 82).

10 Âşık Şemsi ilk kitabında "Şehvi" mahlasını kullanırken ikinci kitabında bu mahlası kullanmamış, "Şemsi" mahlasını kullanmıştır (Ediz, 1937, 24).

ve Antalya için destanlar söylediğini ve bu destanları da yine Antalya’da ezbere bilenlerin olduğunu belirtmektedir (Ediz 1937, 22).

F. Ediz, Âşık Şemsi’nin şiir söylemede öne çıkan özelliklerini de yine Mustafa Güneş’ten aldığı bilgi çerçevesinde vermektedir ve bu bilgilere göre Âşık Şemsi’nin şiir söylemede öne çıkan özellikleri şu şekildedir: Âşıklar söylemeğe (Yar) diye başladıkları halde Şemsi, (Habib), (Tabib) veya (Dost) diye başlamış. Kalın ve gür sesli olan Âşık Şemsi özellikle medihte ve hicivde oldukça mahirmiş. Bir gün Ahmet isimli bir âşığın kendisini (Yırtıcı bir Aslan) a benzetmesine mukabil sevdiklerine karşı oldukça alçak gönüllü ve methetmede açık elli olan Âşık Şemsi, Âşık Ahmet’i şu şekilde methetmiştir:

Hamdelillah vasıl olduk enveri
Eset Ahmet gönüllerin serveri
Saydiya maden’i irfanıyım
Başka bir şairin kendisine:
Başında Külâhı
Belinde Silâhı
Davazlı Oğluna
Benzer baba Şemsi
Demesine karşılık da Âşık Şemsi şaire şu cevabı vermiştir:
Şemsi ye başında araki giyer
Silâhın ettiği binleri değer
Seni mahalde bulursam eğer
Gösteririm sana yolu erkânı.

3.2. Âşık Şemsi’nin İki Kitabı ile İlgili Bilgiler

Öncelikle F. Ediz’in Türk Akdeniz Dergisi’nde yazmış olduğu Âşık Şemsi’ye ait yazılarla varlığından haberdar olduğumuz Âşık Şemsi’ye ait iki kitaba günümüzde ulaşmak için bir araştırma yaptığımızı ve bu araştırma neticesinde bugün Korkuteli’nde ne Âşık Şemsi’nin ailesi hakkında ne de iki kitabı hakkında bilgi olmadığını belirtmek isteriz. Korkuteli’nde bu konuyu aydınlatacak bir kişi de maalesef bulunmamıştır. Âşık Şemsi’nin iki kitabının el yazması koleksiyonlarda ve kitaplıklarda olabileceği ihtimaline karşı Ali Rıza Öge’nin Atatürk Kitaplığı’na baktık. Maalesef Atatürk Kitaplığı’nda bu kitaplarla ilgili bir bilgiye ulaşamadık. Bu kitapların akıbeti ile ilgili çok derin bir araştırma yapılması gerekmektedir ve bu kişisel bir çabanın ötesine geçmektedir. Bu nedenle F. Ediz’in yapmış olduğu iki kitapla ilgili etüdü önemli görmekteyiz. Bu bilgiler ile kitapların akıbeti konusuna da merak uyanacağı kanaatindeyiz. F. Ediz’in Korkuteli’nde Âşık Şemsi’nin oğlunun evinde kalarak ve ailesinden izin alarak Âşık Şemsi’ye ait kitapların etütlerinden elde ettiğimiz bilgiler şu şekildedir: F. Ediz, Âşık Şemsi’nin oğlu Mustafa Güneş’in verdiği bilgiye göre Âşık Şemsi’nin çok yazan hatta gece dahi kalkıp yazdığını belirttiikten sonra kendisi de iki kitabın da bu durumu açıkça ortaya koyduğunu ifade etmiştir. F. Ediz’in Âşık Şemsi’nin kitapları ile ilgili yapmış olduğu etütlerde şu bilgiler bulunmaktadır: kitaplardan biri: 13x23.5 boyunda 406 sayfadır. Sayfa numaraları 119’dan 300’e atlıyor. Aralarında yaprak çıkmış değil, bu durumdan sayfa numaralarının yanlış konduğu anlaşılmaktadır. Kitabın sonunda sayfa numarasını takip eden ve 526’ya kadar devam eden bir ek bulunmaktadır. Ek kısmının başından 24 sayfa noksan olduğu gibi sonu da noksandır. Kitap adi ciltlidir. Yazı sülüs kırmasıyla rık’a karşıığı bir tarzda ve fazla düzgün değildir. Yazının kendi yazısı olduğunu oğlunun verdiği ifadeden öğrendiğimiz gibi her iki kitabında da bir mısra bile yabancı bir yazıya rastlanmamaktadır. İmla

bozuktur. Farişi izafet terkiplerinde izafet eserleri (ye) ile yazılmıştır; birçok Arapça, Acemce kelimelerle harf hareket kullanılmıştır; bazı harflerde de hatalar yapılmıştır.

Kitabın asıl metni:

Nuri Bismillah ile hamd üzere inşa iptida

Sırrı esrar içre tahrir oldu icra i iptal

Matla'lı bir manzume ile başlıyor ve:

Bir muamma söyledim rah içre azım izi yok

Hem südü oldu helâl lâhmi haram tilmizi yok

Muamması ile bitiyor.

F. Ediz'in kitapla ilgili etüdü şu şekilde devam etmektedir: Kitabın altında (1282, 1300) tarihleri yazılı. Bu tarihlerden anlaşılıyor ki şair bu kitapta, bu iki yıl arasında yazdıklarını toplamıştır. İlave kısmında birçok manzumenin altında (1307) tarihi bulunmakta. Kitabın esas kısmında 384, ilave kısmında 15 olmak üzere 489 parçayı ihtiva etmektedir. Bunların büyük kısmını münacat, tevhit ve naatlarla gazeller, nefesler ve koşmalar teşkil etmektedir. Bunlardan başka mesnevi, müsammat tarzında birkaç manzume ile iki destan ve bir şadırvan için yazılmış beş beyitlik bir tarih bulunmakta ve kitaba alfabetik olarak alınmışsa da baştan sona tek bir alfabe sırası ile gitmemektedir. Baştan maada sayfa 30'da 337'de, 366'da olmak üzere üç yerde tekrar (Elif) ten başlıyor. İlave kısmında hiç tasnif bulunmamaktadır. Kitap malum divan tertibine uymuyor. Münacat, tevhit, naat, gazel, müsemmat, hatta nefes, koşma, divan, sadece kafiyelerinin son harfleri gözetilerek gelişi güzel konmuştur (Ediz, 1937, 23-24).

Faruk Ediz'in Âşık Şemsi'nin diğer kitabı ile ilgili etütleri de şu şekildedir: Kitap 15x 22 boyunda 204 sayfa ve meşin kaplı. Diğer kitaba göre biraz düzgünce olmakla birlikte imla ve tasnif aynı yapılmıştır. Bir yerinde 1292, sonunda 1294 tarihleri bulunmakta. Bu kitabında şair hep (Şehvi) kullanılmış hiç (Şemsi) yok. Buradaki parçaların çoğu mahlasları değiştirilerek ve mühim tashihler yapılarak daha sonra yazılan diğer kitaba alınmış. Âşık Şemsi'nin yaşı ilerledikten sonra ve bilgisini arttırdıktan sonra eski yazıları üzerinde yeniden düzenlemeler yaptığını göstermektedir. Âşık Şemsi'nin bu kitabı (Şehvi) zamanları hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Özellikle sanat hayatındaki olgunluk merhalelerini takip etmesi açısından oldukça değer taşımaktadır.

Kullandığı vezinlerde şu şekildedir: En fazla remel bahrinden (Failatün failatün failatün failün) vezniyle hezeç bahrinden (Mefailün, mefailün, mefailün, failün) ile de manzumeler vardır. İki müsammat(müstef'ilatün, müstef'ilatün, müstef'ilatün, müstef'ilatün) bir müsemmat da (müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün, müstef'ilün) vezinleriyle yazılmıştır. Âşık Şemsi hece ile yazdıklarının hepsini 11'li hece ölçüsü ile yazmıştır.

F. Ediz, Âşık Şemsi'nin şiirlerinde Divan Edebiyatı'nın meşhur sanatlarını da ihmal etmediğini fakat bu sanatları kullanırken bazı sıhatsızlıkların de bulunduğunu belirttiikten sonra şiirlerde bariz bir miskinliğin göze çarptığını ifade etmiştir (Ediz, 1937, 23-24).

3.3.1. Âşık Şemsi'nin Şiirlerindeki Tarikat Etkileri

F. Ediz, Âşık Şemsi'nin şiirlerindeki tarikat etkilerini, Âşık Şemsi'nin kitaplarından yapmış olduğu bazı tespit ve çıkarımlarla yapmıştır. Bu tespitler şu şekildedir: Birçok tarikatın adını anan Âşık Şemsi, daha çok Mevlevi ve Nakşibendi'yi zikretmekte fakat özellikle Hacı Bektaşî Veli'yi çok tekrarlamakta ve üzerinde ehemmiyetle durmaktadır. Özellikle Âli Aba hakkında başlı başına bir mecmua teşkil edecek kadar

şiiirleri bulunmaktadır.¹¹ Bunlardan başka (Allah, Muhammet, Ali, Haydar, Hüseyin) hep bir arada ve sık sık kullanması ve kelimelerin ebcet karşılığı olan adetleri kitabının, birçok yerlerinden başka bilhassa başına ve sonuna ayrı bir ehemmiyetle koymasına birkaç muammasında bu adetleri anahtar olarak vermesi, bir takım malûm kelime ve tabirlerin de mevcudiyeti nedeniyle kendisinin Hacı Bektaşî Veli'nin tarikatına intisabı olduğunu güçlendirmektedir (Ediz, 1937, 24).

F. Ediz'in örnek olarak verdiği Âşık Şemsi'nin şiiirlerinden, şeriât, tarikat ve hakikate ilişkin dörtlüğünün bulunduğu şiiirinin, aynı zamanda 19. yüzyıl âşıklık geleneğinin önemli bir temsilcisi olan Âşık Dertli'nin bir şiiirinin son mısrasındaki "olsak ta bir olmasak ta bir" sözleriyle aynı olduğu da dikkatimizi çekmiştir.

Seyyah-ı alemde olmuşuz âşık
Mağrur olsak ta bir olmasak ta bir
Erbab-ı gönülde muhib-bi sadık
Mesrur olsak ta bir olmasak ta bir
Akıl ile fikrimiz şeriât olsun
Dil ile zikrimiz tarikat olsun
Demadem hâlimiz hakikat olsun
Pür-nur olsak ta bir olmasak ta bir
Ervahımız gezer âsüman içre
Gönüllerde pinhan hem nihan içre
Şems-i münevver yek cihan içre
Meşhur olsak ta bir olmasak ta

3.4. Âşık Şemsi'nin Kitabının Sonundaki Muammanın Çözümü

Âşık Şemsi'nin ikinci kitabının matlalı bir manzume ile başladığını ve bir muamma ile bittiğini birinci kitabın tetkiki sırasında belirten F. Ediz, bu muamma ile tekrardan Türk Akdeniz Dergisi'nin 7. sayısında meşgul olmuştur. F. Ediz'in tekrardan Korkuteli'ne gidip gitmediği ile ilgili bir çıkarımda bulunamadığımız bu sayıdaki Âşık Şemsi ile ilgili yazısında, öncelikle Antalyalı bir ihtiyardan dinlediği eski saz sohbetleri hakkında tatlı bir hatıraya yer vermeden geçemediğini ve bu hatıradan sonra tekrar Âşık Şemsi'ye dönmek istediğini belirtmiştir. Özellikle eski saz sohbetleri içerisinde muamma asma geleneği üzerinde durmuş ve Âşık Şemsi'nin Antalya'ya gelerek, Antalya'nın dört mevsim bahar olan güzelliği ve sıcaklığı karşısında içli şiiirler söylediğini, özlü muammalar astığını ve çözdüğünü ve kitabın sonuna koyduğu muamması ile kendisinin de üzerinde durduğunu ve kitabın bir yerinde bir işarete veya bir anahtara rastlamayınca da merakının büsbütün arttığını belirtmiştir. F. Ediz, muammanın çözümü ile ilgili ortaya koyduğu yaklaşımı şu şekilde anlatmıştır:

"Bir nokta üzerinde oğlu Mustafa Güneş'le konuştuktan sonra netice meydana çıktı: Yolda gider izi yok: Güneş. Sütü helâl, eti haram: İnsan. "Tılmızı" yok sözüne gelince: İşte oğlundan öğrenmek istediğim cihet bu idi kendisine babasının bir yetiştirmesinin olup olmadığını sormak için gelenleri "Sonra bana inkisar" edersiniz" sözüyle kabul etmezmiş. Mesleğinden hoşnut olmadığını her vakit açar ve: "Ah Şu gurbet gezdirmesi olmasa!" der hayıflanırmış. Muammanın bu şekilde çözüldüğünü belirten F. Ediz, Güneş; insan kelimelerinin münasebetinden "Şemsi" adının çıktığını,

11 ÂL: Bir kimsenin soyuna, kabilesine, hanedanına veya temsil ettiği fikirlere bağlı zümreler için kullanılan bir tabir. ÂL-İ ABÂ: Hz. Peygamberi ve yakın akrabasından belli kişileri ifade eden, daha çok Fars ve Türk edebiyatında kullanılan bir tabir. Bk. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'nde ÂL-İ ÂBA maddesinde; "Hazret'i Peygamber ile kızı Fatime, damadı Ali ve torunları Hasan ve Hüseyin'den mürekkep aile efradı hakkında kullanılan bir tabirdir" şeklinde açıklamaktadır (Pakalın, 1993).

çırağının olmaması nedeniyle de “Tilmizi” yok ile de ismin doğrudan doğruya kendi adını gösterdiğini ve kitabın sonunda olmasından bu ipucunu elde etmekle de haksız olmadığını ve Âşık Şemsi'nin kitabın sonunda bu şekilde kendi imzasını attığını da söyleyerek muammanın çözümünü bitirmiştir.

Muammanın çözümünden sonra F. Ediz, Âşık Şemsi'nin el yazma kitabından her vakit zevkle okunabilecek bir iki şiirini alabildiğini belirtmiş ve bu şiirleri yazının sonuna eklemiştir (Ediz, 1938, 31). F. Ediz, Türk Akdeniz Dergisi'nin 4.sayısında “âşığın bir birkaç şiirini okuyalım” notuyla yazısının sonuna eklediği şiirlerden başka 7. sayı da yine Âşık Şemsi'nin şiirlerinden birkaç tane eklemiştir. Âşık Şemsi'nin el yazması olan bu kitaplarının günümüzde akıbetleri maalesef bilinmemektedir. Bu nedenle bu şiirlerin en azından birkaçının günümüze ulaşmasını oldukça önemli görmekteyiz.

3.6. Âşık Şemsi'nin Hece ve Aruz Ölçüsüyle Yazdığı Şiirlerden Örnekler:

Çıkup kürsü-i taht üzre nasihatler satar vâiz
Kabahatli olan eçhellere çok taş atar vâiz
Zekâtı fitresi çok az gelürse vakt-i âharda
Yine iydin mübarek görmiyüp matem tutar vâiz
Ne emrolduysa söyler demişler gerçi âlimler
Bihamdillâh o nutkundan cevahirler saçar vâiz
Eğer paslandı ise parlayup ol kalb-i mir'atın
Merak-ı matem in anda lisan ile açar vâiz

Bâykuş veş gönlüme pek hoş gelir vîraneler
Bülbül-i şeyda gibi vasloлмаğa gülşaneler
Destini bûsaylesem her rüz- û şep aklımdadır
Himmat eyler her demedam âşika merdaneler
Sâkiye peymanе sun dest-i münevverden müdam
Ehli aşka fetholuptur sâkin-i meyhaneler
Ülfetimle akl-ü aynı azm-ü reftarın görüp
İmtizaç eyler gönülde gözleri mestaneler
Emr-i mevlâ'dan demadem Şemsiya eyler zuhur
Hamd-e lillah-i hakikat canıma cananeler

Hayli zaman oldu yolun gözlerim
Gelindi ey taze civanım sen gel
Gizli muhabbetin candan özlerim
Gelindi ey hokka- dehanım sen gel
Mecnun Leylâsını her an bulunca
Aşuk ma'şukuna vasıl olunca
Men bir andelibim sen de bir gonca
Gelindi ey lebi mercanım sen gel
İltifat-ı aynım naz eyleyerek
Kasavet gönlümü saz eyleyerek
Ruhsat-ı münevver raz eyleyerek
Gelindi ey lûtfi lisanım sen gel
Nazar kıldım serde gîsûler siyah
Çeşm-i mestan üzre ebrûler siyah
Şemsiya veçhinde hindûlar siyah
Gelindi ey nazlı civanım sen gel

Sonuç

Cumhuriyet'in ilanından itibaren kültürel ve folklorik çalışmalara büyük önem verilmiştir. Atatürk'ün halkçılık politikasının bir sonucu olarak halka inmek ve halkın içerisinde barındırdığı kültürel değerleri açığa çıkarmak ve yapılan inkılapların halk tarafından anlaşılması ve benimsenmesi için 1932 yılında halkevleri kurulmuştur. Halkevleri birçok alanda çalışmalar yürütmüş ve halkın bu çalışmalara dahil olması için çok büyük çaba sarfetmiştir. 1932 yılında açılan Antalya Halkevi de açıldığı tarihten itibaren çok önemli çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar içerisinde kendi bölgesine ait tarihi araştırmalar, dil ve folklor ve yerli etütler ile ilgili çalışmalar da önemli bir yer tutmaktadır. Antalya Halkevi yapmış olduğu faaliyetleri bir yayın organını aracılığıyla duyurmak, halkın kültürlenmesine yardımcı olmak ve bölgede yaşayan birçok yetenekli yazar ve şairin yazı yazmasına imkân vererek kültürel zenginliklerin ortaya çıkarılması amacıyla Türk Akdeniz isminde bir dergi çıkarmıştır. Antalya Halkevi Basın- Yayın Şubesi'nin çıkarmış olduğu Türk Akdeniz Dergisi yayın hayatına başladığı yıllarda II. Dünya Savaşı'nın bütün dünyayı etkisi altına alan ekonomik sıkıntıları nedeniyle yayın hayatını zorlu şartlarda gerçekleştirmiştir. Bütün bu sıkıntılara rağmen yerli yazar ve şairlerin yazılarına yer vermesi, Antalya folkloru ile ilgili derlemelere büyük önem vermesi, dergide bu yazılara yer vererek Antalya'nın zengin folklorik unsurlarını açığa çıkarırken aynı zamanda kaybolmanın önüne geçmeye çalıştığı görülmektedir. Özellikle yerli etüt çalışmaları ile açığa çıkarılmamış eserlerin tanıtımını yaparak bu eserlerin tanınmasını sağlamıştır. Türk Akdeniz Dergisi'nin bu teşviki sayesinde birçok şair ve yazar dergi de yazılar yazabilmiştir. Bu yazılar içerisinde Antalya folkloru ile ilgili çalışmaları araştırırken tesadüf ettiğimiz, Edebiyat Öğretmeni Faruk Ediz'in, uzun yıllar Korkuteli'nde muhafaza edilen ve daha önce hiç tetkik edilmemiş olan ve adeta varlığı unutulmuş Âşık Şemsi'ye ait iki kitabı ile ilgili etütleri bize çok kıymetli bilgiler vermiştir. F. Ediz'in Âşık Şemsi ilgili vermiş olduğu bilgiler ile, 19. Yüzyılda yaşamış bu çok kıymetli âşık hakkında bilgi sahibi olmamızı ve bugün verilen birçok ihtilafı bilgiyi ortadan kaldırmıştır. Âşık Şemsi'nin kendi el yazması kitabının etüdü ile de böylesine kıymetli iki eserin neler ihtiva ettiği öğrenilebilmiştir. Kitap etütleri Âşık Şemsi'nin şiir yazmada öne çıkan özellikleri, şiirlerinin özellikleri, ait olduğu gelenek ve şiirlerin ölçü ve kalıpları gibi bilgiler vermekle birlikte Âşık Şemsi'nin kaç parça eseri olduğunu ve kitabın sonuna koyduğu muamma ile de geleneğinin neden devam etmediğini öğrenmemizi sağlamıştır. Sonuç olarak; Türk Akdeniz Dergisi'nin çok zor şartlar yayın yaparken bu tarz etütlere imkanlar vermesiyle, adeta varlığı unutulacak olan Âşık Şemsi gibi çok değerli bir âşığı, ait olduğu geleneği ve çok kıymetli iki kitabını tanımamızı sağlamıştır.

Kaynaklar

- “Halkevi Seçimleri”, 25 Ocak 1941, Antalya Gazetesi.
- “Türk Akdeniz Dergisi”, 17 Kasım 1942, *Antalya Gazetesi*.
- “Halkevlerimiz Açılıyor”, 19 Şubat 1932, *Akşam Gazetesi*.
- Alçıtepe, Galip, *Antalya’da İki Öncü Dergi Çağlayan ve Türk Akdeniz*. Antalya: AKMED Yayınları, 2005.
- Artun, Erman, “*Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*” Ankara: Akçağ Yayınları, 2001.
- Bahşi, Muammer Lütfi, “Türk Akdeniz Niçin Çıkıyor”. *Türk Akdeniz*. 1/1(1937), 1.
- “Türk Akdeniz Ne Yapmak İstiyor”. *Türk Akdeniz*. 6/1(1937), 33-34.
- Başgöz, İlhan. Çev. Uğurlu, Serdar, “Türkiye’de Folklor Çalışmaları ve Milliyetçilik” *Turkish Studies*. 6/3(2011), 1540-1542.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*. 490.100/3.14.6, (10 Kasım 1936).
- 490.100/3.14.6, (23 Şubat 1936).
- 490.100/971.754, (27 Haziran 1932).
- 490.100/824.258.1, (2 Ekim 1936).
- 490.100/824.258.1, (3 Eylül 1940).
- 490.100/834.258.1, (24 Nisan 1942).
- 490.100/834.258.1, (29 Ocak 1946).
- CHF Halkevleri Talimatnamesi*. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1932.
- Çetin, İsmet, “*Âşık Edebiyatı*” *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Nobel Yayınları, 2019, 131-140.
- Duygulu, Melih, Anadolu’da Âşıklık Geleneği ve Âşıklarda Müzik. Erişim 16 Kasım 2019.
<http://www.turkishmusicportal.org/tr/turk-muzigi-turleri/turk-halk-muzigi-anadoludaasiklik-geleneği-ve-asiklarda-muzik>
- Dilçin, Cem, “Fuzulî”nin Nesib Bölümü,, Lugaz” Olan Bir Kasidesi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 39(1999).
- Ediz, Faruk, “*Âşık Şemsi ve İki Kitabı*”, *Türk Akdeniz Dergisi*, 4/1(1937), 22-25.
- “Eski Saz Sohbetleri”, *Türk Akdeniz Dergisi*, 7/2(1938), 29-31
- Eke, Metin, Geçmişte Yapılan Âşık Atışmalarının Günümüzdeki Görünümü, *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, Yıl 2, 1(2010).
- Ergun, Sadeddin Nüzhet. *Bektaşî Şair ve Nefesleri*, yayına hazırlayan: A Âsude Sosyal Doğan, Ankara: Çolpan Yayınları, 2017.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, “*Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*” İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2023.
- “*Alevî Bektaşî Nefesleri*” İstanbul: Remzi Yayınevi, 1963.
- Gökalp, Ziya. *Türkçüğün Esasları*, İstanbul: Milenyum Yayınları, 2018.
- Gönenç, Cevriye S, “*Âşık Tarzı Türk Şiirinde Muamma ve Lugaz*” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı İstanbul, 2011.
- “Halkevlerimiz Açılıyor”, 3 Haziran 1932, *Resmî Antalya Gazetesi*
- “Dördüncü Yılına Girerken”, *Türk Akdeniz Dergisi* 19/4(1940), 1.
- Kayacan, İsa, Burdur Destanı “Bensiz Olmaz”, Burdur: Burdur Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, 2009.
- Pakalın, M. Zeki, *Osmanlı Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB Yayınları, 1993
- İsen, Mustafa, “Divan Edebiyatında Mahlasdaş Şairler”. *Millî Eğitim Dergisi*, Şubat (1989), 82.
- Özmen, İsmail, “*Alevî- Bektaşî Şiirleri Antolojisi*” Cilt: IV (19. Yüzyıl) Ankara: Saypa Yayın Dağıtım, 1995.
- Özarslan, Metin, “*Erzurum Âşıklık Geleneği*” Ankara: Akçağ Yayınları, 2001
- Yaşar, Servet, *Emirdağlı Gurbetçi Bir Ozan Fakî Eder*; Ankara: Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yayınevi, 2018.

Türk Akdeniz

İki ayda bir çıkar Antalya Halkevi -Dergisi

Genel Direktör
Muammer BAŞŞI
SAYI : 4

Ağustos 1937

Yazı işleri Direktörü
Kemal KAYA
CİLT : 1

ALANYA TARİHİ HAKKINDA

İki ayda bir:

MUAMMER LUTFI

İlk sayımızda Antalya mülhakatı üzerinde etüdler yapmanın maksatlarımız arasında bulunduğunu söylemiştik. Şimdiye kadarki neşriyatımızda Alanyadaki (Alara kervansarayı), (Altı yüz yıl önce Alanya), (Elmalı medhiyesi), (Kalkandan Finikeye ve Finikeden Antalyaya kadar sahil coğrafyası) gibi yazılarımız bu etüdlere birer mevzu temas etmekte idi. (İbni batuta) seyahatnamesinin Alanya kısmını gören okuyucularımızdan bazıları (Alanya) tarihine ait vesikaları biraz da terkip edilmiş olarak okumak istediklerini söylediler. Bu pek yerinde bulunan arzuyu yerine getirmek daha ziyade ihtisas işidir. Antalya tarihi üzerinde pek değerli eserler veren yazarlarımızdan üstad Fikri Erten'e baş vurduk: Dergimize bu mevzuda bir tetkik makalesi yazmayı vadettiler. Ancak bu sayıya yetiştiremedikleri için Şimdilik muhtasaran topladığımız notlarla okuyucularımızın isteklerine cevap veriyoruz :

NOT :

1 -- 1322 senesi maliyesine mahsus Konya vilâyeti salnamesinden hulâsa edilip tarihi osmanî mecmua-

sının 1 Ağustos 1330 tarihli ve 27 numaralı sayısında (Halil Edhem) in makalesinden :

Alanya kasabası Antalya körfezinin sahili şarkısında vaki olup teke sancağının bir kasabasıdır. [1] Ezminei atıkada ismi (Korakeziyon) idi . Kasaba muhammesüşşekil bir tepe üzerinde mebni olup etrafı sarp olmakla beraber bir sur ile muhattır ve üst tarafındaki tepe müstevidir. Burası da ayrıca bir sur ile ayrılıp iç kaleyi teşkil eder ve müteaddit su sahrançlarını muhtevidir. Kaleleri harap bir haldedir. Kale tefarruatından olarak ve lebi deryada müsemmenüşşekil ve gayet metin bir burç mevcuttur ki (Kızıl kale) namile maruftur. Burası dabilen iki tabaka üzerine mebni ve yirmi dört metre kutrunda ve tahminen elli metre irtifaındadır. Alanya kalesinin şarkı şimali cihetlerine küşade iki kapısı vardır. Bu günkü Alanyanın selçukiler zamanında bina edilmiş olduğu rivayet olunur .

NOT :

2 -- İbni bibinin muhtasar selçuk-

[1] Bugün Antalya vilâyetine bağlı bir kasa merkezidir.

ANTALYA FOLKLORU

Âşık Şemsi ve iki kitabı

FARUK EDİZ
Öğretmen

Burdur'lu Âşık Şemsi'nin oğlu Mustafa Güneş, uzun yıllardan beri korkudeli'de oturmaktadır. Ağken kendisinin de Antalya ile ilgisi bulunduğunu açık olan Âşık'ın bahsedilen iki kitabı da korkudeli'de elde edildiği cihetle hakkındaki bu yazıyı yerli bir etüt olarak dergimize koyuyoruz.

Âşık Mehmet Şemsi, Burdur'da doğmuş, yine orada 54 yaşında iken ölmüştür (1313 H. - 1894 M.) Babası tüccardan Mehmet adlı bir zattır. Şemsi seyahatı çok severdi. Ayrıca bir sanat tutmuş, aşıklığına kattığı seyahatlığı ile ömrünü geçirmiştir. İstanbul'a Girit'e, Kıbrıs, diğer taraflara gitmişti.

Küçükken, annesi, Mehmet Şemsi'ye bir keman yaptırmış. Bir gün çalarken Denizlili şair Saydi kendisini dinlemiş ve güzel çaldığını görerek beğenmiş, yanına almış. Şemsi böylece Saydi'nin rehberliği altında ilerlemiştir. 16 yaşında şiir söylemeğe başlamıştı.

Şemsi, çok şehvetli bir genç olduğu için, üstadı Saydi, kendisine (Şehvi) (1) mahlasını vermişti. Şemsi ilk şiirlerini de ve uzun müddet bu mahlâsı Saydi'nin ölümünden sonra bırakmıştır.

Şemsi, İstanbul'da muamma asmış âşıklardandır. Âşıklar söylemeğe Yar) diye başladıkları halde o, (Habip), (Tabip) veya (Dost) diye başlamış. Kalın ve gür sesli

(1) Şemsi, bu kelimeyi şiirlerinde hep [Şevi] olarak kullanıyor.

imiş. Kemanı daha mükemmel çalmakla beraber sazı da iyi bilirmiş. Sazı el'an oğlundadır.

Âşık şemsi, medihde ve hicivde de mahirmiş. Bir gün Ahmet a-llı bir âşıkın kendisini (Yırtıcı bir aslan) a benzetmesine mukabil onu şöyle methetmişti :

Gündüz şemsi enver gece kameri
Hamdelillâh vasıl olduk enveri
Eset Ahmet gönüllerin serveri
Saydiya maden'i irfanıyım ben
Sevdiğine karşı alçak gönüllü ve
onu methü senada açık elli olan
Şemsi, kendisine :

Başında külâhı
Belinde silâhı
Davazlı oğluna
Benzer baba Şemsi

Diyen bir şaire de hemen şu cevabı vermiş :

Şemsi ye başında araki giyer
Silâhın ettiği binlere değer
Seni bir mahalde bulursam eğer
Gösteririm sana yolu erkânı

Şemsi, bir çok (İhvan) ı buluduğu için, Antalya'ya sık sık gelir, gidermiş. Antalya'daki toplantılarda da

(2) Yazılısı bulunmadığını öğrendiğim bu desanatrîbilenlerden eleğerebilmek için araştırmaklıyım.

ANTALYA FOLKLORU

uyumuyor . Münacat, tevhit, naat gazel, müsemmat, hatta nefes koşma, divan, sadece kafiyelerinin son harfleri gözetilerek geliş güzel konmuştur .

Diğer kitap : 15X22 boyunda . 204 sahife . Meşin kaplı . Yazı öbür kitabındaki gibi, yalnız biraz düzgünce . İmlâ aynı . Tasnif te öyle . Bir yerinde 1292, sonunda 1294 tarihleri var . Mahlâs olarak hep (Şehvei) kullanılır, hiç (Şemsi) yok . Buradaki parçaların çoğu daha sonra yazılan öteki kitaba alınmıştır, mahlâsları değiştirilerek ve bilhassa bir hayli mühim tashihler yapılarak . . . Görülüyor ki, Şair yaşı ilerledikten ve bilgisi arttıktan sonra eski yazıları üzerinde işlenmiştir .

Şemsi'nin (Şehvi) lik zamanına ait olan bu kitabı, onun san'at hayatındaki olgunluk merhalelerini takiben yardım etmesi bakımından ayrı bir değer alıyor .

Şair Şemsi, şiirlerinde Divan Edebiyatının meşhur san'atlerini de ihmal etmiyor . Bununla beraber düştüğü

bazı sıhatsızlıklar da yok değil .

Şemsi'nin yazılarında bariz bir miskinlik göze çarpıyor . Şiirlerine birçok tariketlerin adını alan Şemsi, daha fazla Mevlâ ile Nakşibendi'yi zikretmekte' fakat bilhassa (Hacı Bektaş Veli) yi çok tekrarlamakta ve üzerinde ehemmiyetle durmaktadır . Filhakika Âli Aba hakkında başlı başına bir mecmua teşkil edecek kadar şiirleri var . Bunlardan başka (Allah, Muhammet, Ali, Hasan. Hüseyin) i hep bir arada ve sıklık kullanması' bu kelimelerin Ebcet'te karşılığı olan adetleri kitabının, bir çok yerlerinden maada, bilhassa başına ve sonuna ayrı bir ehemmiyetle koyması bir kaç muammasında bu adetleri anahtar olarak vermesi, bir takım malûm kelime ve tabirlerin de mevcudiyeti bu inzimam ederek kendisinin Bektaş Veli'nin tarikatına intisabı olduğu kanaatini kuvvetlendiriyor .

Bize hayatı ve şahsiyeti hakkında, biraz olsun fikir verebildiğini sandığım şu satırlardan sonra âşık'ın bir kaç şiirini okuyalım :

Bâykuş veş gönlüme pek hoş gelir vîraneler
Bülbül-i şeyda gibi vaslolmağa gülşaneler
Destini bûseyleşem her rüz-û şep aklımdadır
Himmat eyler her demadem âşka merdaneler
Sâkiya peymane sun dest-i münevverden müdam
Ehli aşka fetholuptur sâkin-i meyhaneler
Ülfetimle akl-ü aynı azm-ü reftarın görüp
İmtizaç eyler gönülde gözleri mestaneler
Emr-i mevlâ'dan demadem Şemsiya eyler zuhur
Hamd-e lillâh-i hakikat canıma cananeler

ANTALYA FOLKLORU

Çıkup kürsü-i taht üzere nasihatler satar vâiz
 Kabahatlı olan çehellere çok taş atar vâiz
 Zekâtı fitresi çok az gelürse vakt-i âharda
 Yine ydin mübarek görmiyüp matem tutar vâiz
 Ne emrolduyse söyler demişler gerçi âlimler
 Bihamdillâh o nutkundan cevahirler saçar vâiz
 Eger paslandı ise parlayup ol kalb-i mir' ıtın
 Merak-ı matem in anda lisan ile açar vaiz
 Mahabbet bezmine girmez cihan içre muzahirler
 Münevvar Şemsiya bildim riyalardan kaçar vâiz

Hayli zaman oldu yolun gözlerim
 Gelindi ey taze civanım sen gel
 Gizli mahabbetin candan özlerim
 Gelindi ey hokka- dehanım sen gel
 Mecnun Leylâsını her an bulunca
 Aşuk ma'şukuna vasil olunca
 Men bir andelibim sen de bir gonca
 Gelindi ey lebi mercanım sen gel
 İltifat-ı aynım naz eyleyerek
 Kasavet gönlümü şaz eyleyerek
 Ruhsar-ı münevver raz eyleyerek
 Gelindi ey lûtfi- lisanım sen gel
 Nazar kıldım serde gisûler siyah
 Çeşm-i mestan üzere ebrûler siyah
 Şemsiya veçhinde hindûlar siyah
 Gelindi ey nazlı civanım sen gel

Seyyah-ı alemde olmuşuz âşık
 Mağrur olsak ta bir olmasak ta bir
 Erbab-ı gönülde muhib-bi sadık
 Mesrur olsak ta bir olmasak ta bir
 Akıl ile fikrimiz şeriat olsun
 Dil ile zikrimiz tarikat olsun
 Demadem hâlimiz hakikat olsun
 Pür-nur olsak ta bir olmasak ta bir

Ervahımız gezer âsüman içre
 Gönüllerde pinhan hem nihan içre
 Şems-i münevver yek cihan içre
 Meşhur olsak ta bir olmasakta bir

Şemsi'nin yanına almak imkânını bulamadığım eserlerini Korkudeli'de kaldığım kısa bir müddet zarfında ancak bu kadar etüt edebildim . Şimdiye kadar hiç tetkik edilmemiş olan bu değerli Âşık'a bir fırsatta yine dönmeği isterim .

TÜRKAKDENİZ

ANTALYA (HALKEVİ) DERGİSİ

İki Ayda Bir Çıkar

M A R T - 1938

Sayı : 7

Cilt : 2

İki ayda bir :

Antalya Buğdayları

M. Ş. EKİM

Ziraat Müdürü V.

Yeşil Yurdumuzun merkez köyle-ri ile bütün İlçelerinde buğday zira- atı hayli inkişaf ederek lâıyk olduğu mevkii kazanmış -

Satılı mesahası İsviçre kadar ge- niş olan bu verim- li yurt, en kurak senelerde bile ken- di mahsulü ile , sekenesinin zahire ihtiyacını tatmin edegelmiş ve hiç bir zaman hariçten, hatta komşu Vilâ- yetlerden buğday ithalâtı yapmamış- tır . Şundan anla-

sılıyor ki, Antalya Vilâyetinin buğ- day istihsalâtı daima ihtiyacından fazladır; her sene ecnebi memleket- lere buğday ihraç eder . Antalya buğdayları yüksek evsafı ile temayüz etmiş olup yakın zamanlarda Avrupa

piyasalarında bile kendine yer temin etmiştir .

Vilâyetimizin toprak teşekkülâtı,

coğrafiğ ve ikli- miğ vaziyeti en iyi evsafda buğday ye- tiştirilmesine çok müsaittir. Bilhassa cenup güneşine karşı çok açık olan sahil kazalarımız - da yumuşak buğ- daylar ve yayla kazalarımızda sert buğdaylar yük- sek glütene malik buğday tipleridir. Antalya'nın bir çok yerlerinde iklim

ve ekonomi şartları ile çiftçimizin içtimaîğ seviyesi buğday ziraatinin daha ziyade inkişafına yarayacak bir şekilde olduğu şükranla görül- mektedir. Köylü olsun, şehirli olsun her çiftçi fennin tarifâtı dahilinde

İkinci Yıla Girerken

Dergimiz bu sayısını ile ikinci yılına giriyor ve ikinci cildine başlıyor. Değerli ilgilerini gördüğümüz sayın okurlarımıza, faydalı tenkitleri ve takdirleri ile bizi şevklendiren ÜLKÜ dergisine teşekkür- lerimizi sunarız.

Çalışma yelumuz, ilk sayımızda açık- ca gösterilmişti. Dergi, şimdiye kadar şaşmadığı bu yolda yürümeğe devam edecektir. Bundan başka bu yılki prog- ramına köy etüdlerini de eklemiş; belli bir çerçeve içinde köylerimizi tanımağa ve tanımağa başlamıştır.

Antalya'nın, her alanda, dünkü ve bugünkü yaşayışlarına ve eserlerine ait faydalı her türlü yazılara ve resimlere sayfalarımız açıktır.

F O L K L O R

Eski Saz sohbetleri

— Âşık Şemsi'yi okurken —

Faruk EDİZ

Mersin Ortaokul Yardirektörü

Eski saz sohbetleri, halk edebiyatımızın değerli yapraklarından birini teşkil eder. Bu, saz ve şüirle nükteli, kinayeli söyleşmeler, çok kez münakaşalı bir hal alır ve şairler, buldukları yeri tıklım tıklım dolduran yüzlerce meraklı dinleyiciye edebiğ bir hava içinde dedikodusuz, hoş ve heyecanlı saatler yaşatırlar.

Saz sohbetleri eskiden dört arkadaşın gezerler. Çıktıkları bir iskelede veya uğradıkları bir kentte hemen oranın belli başlı kahvecileri yanlarını alır. Her biri onları kendi kahvesine götürmeğe çalışır. Bu, şairler için kaçırılmaz bir fırsattır. Kendilerini ağır satarlar. Henüz bir karar vermemiş görünürler. Sonunda en müşterisi bol, en kazancı yolunda kahveci âşıklara kavuşmuş bulunur. Dört arkadaş kahvenin en baş sedirinde yer alırken, dört saz da en göze çarpan bir duvarın yüksekçe bir yerine asılır.

İlk üç gün, âşıkların dinlenme hakkıdır. Bu üç gün içinde indikleri kahvenin konuklarıdır. Orada yer, içer; orada istirahat ederler. Gördükleri saygı sonsuzdur; el üstünde tutulurlar.

Bu arada âşıkların geldiğini halka bildirmek gerektir. Fakat, bu işte de acele edilmez; ağır davranılır. Ancak üçüncü gün tellâl çağırarak âdettir.

Ve o akşam yatsıdan sonra büyük bir akın kahveyi doldurur. Muhabbeti açma töreni şöyle yapılır: Şâirler tarafından hazırlanmış olan bir muamıma, kahvenin münasip bir yerine asılır. Kahve başka kimsenin bilmediği bir çözümlüş biçimini gösterir bir kâğıt ta bir çekmeceye kilitlenir. Önce kahve sahibi muammanın yanındaki tutkallı levhaya - kudretine göre - bir altın veya bir gümüş mecdiye koyar. Artık şâirlerin sazlarını ele alma zamanı gelmiştir. Yavaş yavaş, tek tek, mısralarla karşılıklı söyleşmeler başlar. Bu küçük alıp vermeler, sonunda beyitler, kıtalarla yer değiştirir. Daha sonra uzun divanlar alınır. Bu divan, ya âşıkın kendisinin, yahut ta usta malı olur.

Bu, böyle üç gece sürer. Bu üç gece içinde yalnız karşılıklı şiirler okunur, o kadar... Dördüncü gece, muhabbette bulunan kentlin ileri gelenleri, zenginleri için methiyeler

FOLKLOR

Onun, kitabının sonuna koyduğu şu muamması üzerinde ben de durdum:

Bir muamma söyledim rah içre âzîm izi yok
Hem südü oldu helâl lâhmı haram tilmizi yok

Bu muammanın hal tarzına dair kitabın bir yerinde bir işarete veya bir anahtara raslamayınca büsbütün merakım arttı . Kitabın sonuna konuluşu beni düşündürdü . Bir nokta üzerinde oğlu Mustafa Güneşle konuştuktan sonra netice meydana çıktı : Yolda gider izi yok: Güneş . Sütü helâl, eti haram : İnsan “ Tilmizi yok „ sözüne gelince : İşte oğlundan öğrenmek istediğim cihet bu idi . Kendisine, babasının bir yetiştirilmesi olup olmadığını sormuştum . Filhakika Şemsi'nin, hiç çırağı yokmuş . Kendisine intisap için gelenleri “ Sonra bana inkisar edersiniz! „ sözüyle kabul etmezmiş. Mesleğinden hoşnut olmadığını her zaman açar ve : “ Ah şu gurbet gezdirmesi olmasa ! „ der, hayıflanmış .

Bu suretle muamma çözülmüş oldu : Güneş; İnsan kelimelerinin münasebetinden “ Şemsi „ adı çıktı . Çırağı olmıyan âşık, “ Tilmizi yok „ sözü ile de bu ismin doğrudan doğruya kendi adı olduğunu gösteriyordu. Muammanın kitabın sonunda olmasından bir ipucu elde etmekte haksız değilmişim, meğer şair, bu muamma ile kitabına imzasını da atmışmış .

*
* *

Güzel bir tesadüfün elime geçirdiğini geçenki yazımda da söylediğim şair Şemsi'nin yazma kitabından her vakit zevkle okunabilecek bir, iki şiir daha alıyorum :

Bazı demde baykuşa viran eder aşk âdemi
Bazı demde hâk ile yeksan eder aşk âdemi
Âşıkın maşuku vardır maşukun âşığı var
Bazı demde sır ile sultan eder aşk âdemi
Gösterüp gül rengini şebnem açup hak goncasın
Bazı demde bülbüle gülşan (!) eder aşk âdemi
Gördüğü demde yakar aşk ateşi pervaneyi
Bazı demde ateşi suzan eder aşk âdemi
Arifi billâh olan irfanı mahrem madeni
Bazı demde Şemaiya irfan eder(!) aşk ademi

Gönül sefinesi girdabı gamdan
Lenger etmiş badın havasın bekler
Mecnun bağı olan gühu âitemden
Baştan aşığıya Leyla'sın bekler
Şimdi bir bilirlir altınla pulu
Şap ile şekeri har ile gülü
Siyah zağla farketmezler bülbülü
Serçeler ankanın yuvasını bekler
Ne hikmet bir yerden olmadı himmet
Açılmadı gitti babı mürüvvet
Herkes muradına erdi selâmet
Şemaiya hak babın rızasını bekler

Gönül ister iken bir tahtı mamur
Vardı baykuş gibi virana düştü
Her güzden olayım der iken meşur
Gama tebdil oldu efgana düştü

Çekti gam askerın açtı bir sancak
Bütün derdü elem hep oldu ilhak
Vücudüm sarayın eyledi ihrak
Tutuştı ateşi hierana düştü

Demadem çekerim bir aşku sevdâ
Cedidi bir dahi olundu peyda
Biçare derdimend âşık Şemsiya
Söylendi dillerde lisanâ düştü

*
* *

Geniş ve yaşlı bir folkloru bulunduğu inandığım Antalya'dan bığün ayrı oluşum, ne yazık ki, bana, kıymetli arkadaşlarımla bu alandaki çalışmalarına daha yakından katılmak imkânını vermemektedir. “ Türkak - denizin „ in dolgun ve olgun sayfalarına uzattığım bu değersiz yazıyı . o üzüntünün bir tesellisi olarak görüyorum

Extended Abstract

In Atatürk's educational and cultural policies, it was considered important to reach out to the people, to enlighten and develop the people in every way, and to provide them with the means to reveal the richness of their lives. Atatürk, who attached great importance to the studies related to this, opened halkevleri all over the country in 1932. The People's Houses took care to publish journals through their press and broadcasting branches, and the work carried out was published in these journals of the People's Houses. Antalya People's House also published a magazine called *Türk Akdeniz* in 1937. *Türk Akdeniz Magazine* has an important place in the promotion of Antalya's cultural richness. *Türk Akdeniz Magazine* gave great importance to the compilation of many "myths" about the history and culture of Antalya, the introduction of important poets, writers and personalities living in and around Antalya, and tried to reveal the richness of In Atatürk's educational and cultural policies, it was considered important to reach out to the people, to Antalya's culture and folklore. Among these writings, Literature Teacher Faruk Ediz published his works in a magazine published under very difficult conditions brought about by World War II. In these works, he gave information about Âşık Şemsi and made a study of two books of Âşık Şemsi. F. Ediz's writings helped us to get to know a minstrel like Âşık Şemsi and to be aware of his two books that are unknown today. Literature teacher Faruk Ediz states that he obtained the books by chance and that they had never been examined until then and that he studied them in the short time he was able to stay in Korkuteli. After analyzing F. Ediz's article, which was kept by the son of Âşık Şemsi in Korkuteli and which he stated that it had never been examined before with his own personal efforts and with his own personal efforts, and in which he gave information about the life of Âşık Şemsi and made a study of two of his books, I realized that there was a Burdurese minstrel who lived in the Anatolian minstrel tradition in the 19th century. As a result of the literature research we have done about whether there is a Burdurlu Âşık Şemsi who lived in the 19th century in the Anatolian minstrel tradition; the fact that we did not find any information about Burdurlu Âşık Şemsi in the sources increased our curiosity even more. In the researches we have done on Âşık Şemsi and in the sources we have consulted; we have reached different information about Âşık Şemsi in the XIXth century minstrel tradition. There is no information about the 19th century Burdurlu Âşık Şemsi mentioned by F. Ediz, nor is there any information about him or his two books anywhere. Saadeddin Nüzhet Ergun's book titled "Bektashi Poets and Breaths", which he published in 1930 and added to in 1944, does not include a minstrel named Âşık Şemsi among the minstrels of the 19th century. It is stated that Âşık Şemsi, whom Ergun included among the 16th century minstrels, also lived in the 16th century. İsmail Özmen's book "Anthology of 19th Century Alevi-Bektashi Poems" includes a minstrel named «Şemsi Baba». İ. Özmen gave the following information about the minstrel named «Şemsi Baba»: «He is a Bektashi minstrel who grew up in the last half of the 19th century. He was born in Izmir, served as the postmaster of Izmir Bektashi tekke and died in 1310 (M. 1892)". İ. Özmen states that in the second volume of "Bektashi Nefesleri" published by the Istanbul Conservatory, there is a note of his composition in Hüseyinî makam, but this famous verse belongs to Sivaslı Şemsi. İ. Özmen claims that Abdül-baki Gölpinarlı, in his notes for this work, attributes this verse to a nineteenth century Bektashi, which is completely wrong. İ. Özmen states that Saadetin Nüzhet Bey was a Şemsi Baba who lived in the vicinity of Tarhala and was a postniş of the Izmir Bektashi Tekke, and that he died in 1310, and that it is unknown by whom this breath was sung, and that this situation cannot be proven. In the examinations we have made in A. Gölpinarlı's "Turkish Sufi Poetry Anthology" and "Alevi Bektashi Nefesleri", there is no information or a poem about Âşık Şemsi. This study aims to reveal the information and contents about the life of Âşık Şemsi of Burdurlu and his two books, which are unknown today, which we can reach by examining many issues of the Turkish Mediterranean Journal, within the framework of the study conducted by Faruk Ediz in the Turkish Mediterranean Journal by content analysis method.

Literature Teacher Faruk Ediz's studies on the two books of Âşık Şemsi, which have been kept in Korkuteli for many years and have never been examined before and almost forgotten to exist, have given us very valuable information. With the information given by F. Ediz about Âşık Şemsi, he has enabled us to have information about this very valuable minstrel who lived

in the 19th century and has eliminated many controversial information given today. With the study of Âşık Şemsi's own manuscript book, it was possible to learn what these two valuable works contain. The book studies provide information such as the prominent features of Âşık Şemsi in writing poetry, the characteristics of his poems, the tradition to which he belonged, and the meters and patterns of the poems, as well as how many pieces of work Âşık Şemsi had and why his tradition did not continue with the enigma he put at the end of the book. As a result; Turkish Mediterranean Journal, while publishing under very difficult conditions, by giving opportunities to such studies, has enabled us to recognize a very valuable minstrel like Âşık Şemsi, whose existence would almost be forgotten, the tradition to which he belongs and his two very valuable books.